

Проблеми розвитку повноцінної навички читання молодших школярів: сучасний контекст

В. О. Мартиненко, провідний науковий співробітник відділу початкової освіти, кандидат педагогічних наук

Проаналізовано сучасні тенденції формування й розвитку повноцінної навички читання молодших школярів. Визначено основні чинники, які впливають на розвиток базових читацьких умінь під час опрацювання текстів різних видів, у т.ч. в умовах інтенсивного розвитку інформаційних технологій.

ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ

Проблеми розвитку повноцінної навички читання молодших школярів: сучасний контекст

Мартиненко Валентина Олександрівна,

провідний науковий співробітник
відділу початкової освіти, кандидат
педагогічних наук

Сутнісні ознаки читацької компетентності

Читацька компетентність як складна особистісна характеристика виявляється в оволодінні молодшими школярами сукупністю знань, умінь, навичок, ціннісних ставлень, які дають змогу дітям:

- орієнтуватися у колі дитячого читання;
- самостійно й ефективно працювати з текстами різних видів (художніх, інформаційних):
  - їх читати;
  - повноцінно розуміти;
  - знаходити в них потрібну інформацію;
  - застосовувати її для вирішення навчально-пізнавальних завдань у життєвому досвіді, у стандартних і нових ситуаціях.

Результати Міжнародного дослідження якості читання і розуміння текстів випускниками 4-х класів (PIRLS):

2006	2011	2016
<ul style="list-style-type: none"> • ГОНКОНГ • РОСІЯ • ФІНЛЯНДІЯ • СІНГАПУР • США • ДАНІЯ • ХОРВАТІЯ • ІРЛАНДІЯ • АНГЛІЯ • КАНАДА	<ul style="list-style-type: none"> • ГОНКОНГ • РОСІЯ • СІНГАПУР • ЛЮКСЕМБУРГ • КАНАДА • ШВЕЦІЯ • ІТАЛІЯ • НІДЕРЛАНДИ • БЕЛЬГІЯ • НІМЕЧЧИНА	<ul style="list-style-type: none"> • РОСІЙСЬКА ФЕДЕРАЦІЯ • СІНГАПУР • ГОНКОНГ • ІРЛАНДІЯ • ФІНЛЯНДІЯ • ПОЛЬЩА • ПІВНІЧНА ІРЛАНДІЯ • НОРВЕГІЯ (5 КЛАС) • ТАЙВАНЬ • АНГЛІЯ

Кількість учнів та розподіл їх за типом ЗЗСО

У дослідженні, яке проводив Український центр оцінювання якості освіти, взяли участь 4.506 випускників початкової школи із 241 ЗЗСО України.

- Загальноосвітні школи – 67% учнів;
- Спеціалізовані школи – 13% учнів;
- Гімназії, колегіуми, ліцеї – 10% учнів;
- Навчально-виховні комплекси – 10% учнів.
- У тому числі:
  - звичайні школи (кількість учнів у паралелі 4-х класів більше 15 осіб);
  - малі школи (кількість учнів у паралелі 4-х класів– від 7 до 15 осіб).

Види текстів і кількість завдань, на матеріалі яких проводилося дослідження

Художні тексти - 2

Інформаційні тексти - 6

З них:

-науково-пізнавальні - 2;

-рекламні медіатексти – 4.

До текстів було дібрано **105** завдань:

-до художніх – 29;

-до інформаційних – 76.

УМІННЯ, ЯКІ ПІДЛЯГАЛИ ПЕРЕВІРЦІ

- знаходження інформації, поданої в явному вигляді, безпосередньо або опосередковано;
- формулювання простих висновків на основі інформації, яка подана в тексті як явно, так і латентно (приховано);
- інтерпретування й узагальнення (інтегрування) інформації;
- аналіз та оцінювання змісту тексту й способів його донесення, а саме: мовних особливостей та структури тексту.

ЗАГАЛЬНІ РЕЗУЛЬТАТИ МОНІТОРИНГОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ 2018 Р.

Дані цього дослідження за відповідною шкалою (**100-300 балів**) засвідчують:

понад 16 % випускників початкової школи мають високий рівень сформованості читацької компетентності.

Їхні результати **не нижчі 230** балів.

понад 86 % випускників початкової школи досягли базового рівня сформованості читацької компетентності *(включно з відсотком високого рівня)*.

Їхні результати **не нижчі 170** балів.

- близько **14%** учнів не володіють базовими читацькими вміннями, мають суттєві проблеми із читанням і розумінням текстів як художнього, так й інформаційного характеру.

Їхні результати **нижчі 170** балів.

РЕЗУЛЬТАТИ ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ БАЗОВОГО РІВНЯ

- знаходження фактичної інформації в тексті
(**65,8%** правильних відповідей);
- інтерпретація, інтеграція інформації
(**66,2%** правильних відповідей);
- аналіз та оцінювання змісту і форми тексту
(**69,5%** правильних відповідей);
- формулювання простих висновків з тексту
(**70%** правильних відповідей).

Чинники впливу на результати загальнодержавного моніторингового дослідження з читання

- рівень розвитку в учнів умінь самостійно працювати з текстами різних видів (художніх, інформаційних, у т.ч. суцільних і змішаних) з урахуванням особливостей кожного виду;
- рівень володіння школярами такими видами читання, як аналітичне, переглядове та вибіркове;
- швидке орієнтування у змісті тексту; застосування лінійного (не хаотичного) виду пошуку інформації; виду пошуку інформації вертикальним поглядом;
- обсяг того фрагмента тексту, який потрібно було перечитати для пошуку відповіді;
- ступінь локалізації у тексті потрібної для відповіді інформації: а) знаходиться у змісті одного речення чи кількох сусідніх; б) знаходиться у кількох фрагментах, розпорочених по тексту.

Чинники впливу на результати загальнодержавного моніторингового дослідження з читання

- рівень розвитку умінь працювати з різними видами текстової інформації: вербальної чи графічної, а також такої, що містить конкретне чи абстрактне значення;
- наявність чи відсутність у школярів звички щоразу звертатися до змісту тексту для уточнення правильної відповіді;
- тип, вид завдань (вибір однієї відповіді з кількох; надання короткої або розгорнутої відповіді);
- розвиток уміння вдумливо вчитуватися не лише в текст, а й у суть самого завдання; розуміти його складники, деталі.

Окремі висновки Українського центру оцінювання якості освіти

- За підсумками моніторингового дослідження можна стверджувати, що найвищу результативність із читання показали випускники початкової школи, які здобували освіту в містах обласного підпорядкування, у гімназіях, ліцеях, колегіумах, навчально-виховних комплексах або спеціалізованих школах, а також у звичайних за наповненістю ЗЗСО.
- Істотно відрізняються середні результати з читання хлопчиків і дівчаток, тобто дівчатка в середньому мають вищі бали з читання, ніж хлопці. Цей факт, очевидно, можна пояснити більшою ретельністю, відповідальністю дівчаток на етапі навчання в початковій школі.

Окремі висновки Українського центру оцінювання якості освіти

- Рівень сформованості читацької компетентності випускників початкової школи пов'язаний частково з фактором педагога: можна говорити, хоча й із певними застереженнями (зважаючи на характеристики вибірки вчителів у межах моніторингового дослідження), що в учнів тих класів, де вчителі мають вищу кваліфікацію, показники загалом більш високі.
- Учні, які відвідували дошкільні заклади, готувалися до вступу до початкової школи, під час навчання в початковій школі відвідували різноманітні позашкільні гуртки й мали підтримку з боку батьків, які цікавилися їхнім навчанням та іноді допомагали, мають вищі середні бали, ніж ті здобувачі початкової освіти, у яких означені фактори виявилися актуалізованими меншою мірою або взагалі не були актуалізовані.